

УДК 811.161:378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-2-39>

Світлана ЛОТОШНІКОВА,

orcid.org/0009-0008-1608-7792

*доцент кафедри авіаційної англійської мови
Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
(Харків, Україна) sweetla959@gmail.com*

Ігор ШУТЕНКО,

orcid.org/0000-0002-6884-7529

*доцент кафедри іноземних мов
Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
(Харків, Україна) igshuko@yahoo.com*

Тетяна БАЛАБУХА,

orcid.org/0000-002-0274-8261

*викладач кафедри авіаційної англійської мови
Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
(Харків, Україна) tatyanaabalabukha001@gmail.com*

ВИБІР ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

У статті розглядаються інформаційні технології, їх відповідність визнаним критеріям вибору щодо доцільності використання таких технологій під час викладання спеціальних курсів з англійської мови. У роботі наводяться деякі приклади застосування штучного інтелекту та інших інтернет сервісів у процесі вивчення англійської мови за професійним спрямуванням. Використання сучасних технологій у педагогічній діяльності не є нововведенням, але вимагає від сучасних викладачів креативного підходу та перегляду педагогічних методів для покращення якості навчання. Серед великого різноманіття доступних технологій не завжди легко визначити ті, що будуть найефективнішими для викладання авіаційної англійської мови та інших спеціалізованих курсів, які проводяться на кафедрі авіаційної англійської мови та кафедрі іноземної мови Харківського національного університету Повітряних Сил. Існує декілька критеріїв для вибору новітніх технологій, які рекомендуються для використання у процесі викладання курсів з іноземної мови. До них відносяться такі критерії, як наукова обґрунтованість, педагогічна цілеспрямованість, адаптованість до навчальних цілей, доступність, позитивний вплив на мотивацію учнів. Використання комп'ютерних технологій при вивченні іноземної мови відкриває перед студентами доступ до нових джерел інформації, підвищує їх мотивацію, ефективність самостійної роботи, дає нові можливості для творчості. Проте, залучення штучного інтелекту та інших новітніх засобів до навчального процесу може мати і негативні наслідки, а саме, знизити навички критичного мислення, спонукати учнів до зловживання технологіями. Викладач повинен ретельно проаналізувати відповідність технологій до критеріїв з метою обрати саме ті, які будуть корисними для його занять і відповідати навчальним цілям. Показником успішності застосування новітніх технологій може бути збільшення мотивації учнів до вивчення іноземної мови через зацікавленість, покращення рівня усіх мовленнєвих навичок, підвищення активності під час навчального процесу, здатність учнів до самостійного вивчення мови за допомогою комп'ютерних технологій після закінчення курсу.

Ключові слова: інформаційні технології, іноземна мова, штучний інтелект, критерії, мотивація.

Svitlana LOTOSHNIKOVA,

orcid.org/0009-0008-1608-7792

*Associate Professor at the Department of Aviation English
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University
(Kharkiv, Ukraine) sweetla959@gmail.com*

Igor SHUTENKO,

orcid.org/0000-0002-6884-7529

*Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University
(Kharkiv, Ukraine) igshuko@yahoo.com*

Tetyana BALABUKHA,

orcid.org/0000-002-0274-8261

Lecturer at the Department of Aviation English
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University
(Kharkiv, Ukraine) tatyabalabukha001@gmail.com

SELECTION OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE CONTEXT OF TEACHING ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES

The article discusses information technologies and their compliance with the recognized selection criteria for using such technologies in teaching English for Specific Purposes. The paper provides some examples of the use of artificial intelligence and other Internet services in the process of teaching ESP. Implementation of modern technologies in teaching is not an innovation, but it requires English instructors to be creative and revisit pedagogical methods to improve the quality of learning. Among the wide variety of available technologies, it is not always easy to identify those that are the most effective for teaching Aviation English and other specialized courses provided at the Department of Aviation English and the Department of Foreign Languages of Kharkiv National Air Force University. There are several criteria for choosing the latest technologies that are recommended for use in the process of second language teaching. These include such criteria as scientific validity, pedagogical purposefulness, adaptability to learning objectives, accessibility, and a positive impact on student motivation. Computer-assisted language learning provides access to new sources of information, increases students' motivation, promotes autonomous learning, and gives new opportunities for creativity. However, the involvement of artificial intelligence and other advanced technological tools in the learning process can also have negative consequences, namely, reducing critical thinking skills and encouraging students to abuse technology. The teacher should carefully analyze the compliance of technologies with the criteria in order to choose those that will be useful for their classes and facilitate meeting learning objectives. An indicator of the success of involving new technologies can be an increase in students' motivation to learn a foreign language with the help of the latest technologies, an improvement of their language skills, active engagement into classroom activities, and students' ability to learn the language autonomously with the help of the latest technologies after the language course.

Key words: information technology, foreign language, artificial intelligence, criteria, motivation.

Постановка проблеми. Стрімкі зміни, що відбуваються в українському суспільстві в умовах особливого періоду під час збройної агресії російської федерації ставлять перед освітньою системою України необхідність оновлення змісту та методів застосування інноваційних підходів до викладання іноземної мови. Сучасні інструменти, такі як інтерактивні платформи, віртуальна реальність та адаптивне навчання, дозволяють створювати індивідуальні освітні траєкторії для кожного студента. Це особливо актуально у контексті викладання спеціальних курсів з англійської мови, де кожен метод чи технологія повинні відповідати специфіці мовного навчання та потребам навчального процесу. Не зважаючи на великий вибір навчальних матеріалів в інформаційному просторі та друкованих підручників на сучасному освітньому ринку, не завжди вдається знайти саме ті, які ефективно працюють під час викладання курсів з іноземної мови за певними спеціальностями. Саме тому виникає ситуація, коли викладачі змушені залучати учнів до активного використання інформаційних технологій з метою досягнення своїх персональних цілей у процесі опанування мовою. Проте, перед впровадженням будь-якої технології в освітній процес важливо визначити її ефективність та оцінити доцільність її використання у навчальному процесі.

Аналіз досліджень. Дослідження критеріїв та методик використання новітніх технологій у вивченні мови проводять такі академічні дослідники, як S. Kaufmann, визнаний експерт у галузі дослідження щодо використання технологій у вивченні мови та їх вплив на навчальний процес, L. Vandergrift, відомий своїми дослідженнями з мовної навчальної стратегії та комунікативного методу навчання, R. Oxford, яка досліджує використання технологій у навчанні мови та їх вплив на навчальну продуктивність. Це питання також обговорюється у роботах M. Warschauer, S. Thorne, D. Healey, Ph. Hubbard, R. Pardi, M. Lamb та ін. У вітчизняній науковій практиці, цей напрямок вивчено недостатньо, хоча певні дослідження проводяться Інститутом інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України, а також таким українськими дослідниками, як Ю. Сисоєва, Т. Фомін, Т. Воробйова, М. Петренко та ін.

Мета статті – визначити які саме інформаційні технології доцільно застосовувати у контексті викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, обговорити відповідність цих технологій основним визнаним критеріям, окреслити вплив інтерактивних інтернет ресурсів на ефективність проведення навчальних занять і на мотивацію тих, хто навчається, та їх рівень зацікавленості.

ності. Крім того, у статті названі основні недоліки використання деяких новітніх технологій.

Виклад основного матеріалу. У сучасному процесі викладання іноземної мови технології відіграють величезну роль, трансформуючи підходи до викладання (Pardi, 2023). В інформаційному просторі існує достатня кількість технологій, які спрямовані як на опанування новою мовою в автономному режимі, так і на вивчення іноземної мови під керівництвом викладача. Прикладами таких технологій є:

1) відеоконференційні платформи такі, як Zoom, Microsoft Teams, або Google Meet, які дозволяють викладачам та студентам зустрічатися в онлайн-середовищі для проведення занять у реальному часі. Ці платформи надають можливості для відображення презентацій, обговорення матеріалів, взаємодії через чат та обміну файлами;

2) платформи, які дозволяють створювати інтерактивні дошки, такі як Miro, Padlet або Jamboard, можуть бути використані для спільної роботи над завданнями, спільного створення концепційних карт або візуалізації ідей;

3) платформи для спільної роботи, такі як Google Docs, Microsoft Office Online, або Dropbox Paper, дозволяють студентам та викладачам спільно працювати над документами, презентаціями або проектами у реальному часі;

4) навчальні платформи, які використовують адаптивні технології, такі як Duolingo, Babbel, або Quizlet, які можуть бути корисними для індивідуалізованого вивчення мови під керівництвом викладача, або під час самостійного вивчення мови. Вони можуть пропонувати персоналізовані завдання та вправи відповідно до потреб кожного студента;

5) групи у соціальних мережах, відеоролики у Instagram, Telegram, Tik-Tok, які спрямовані на вивчення мови, стають популярними серед молодого покоління учнів і, у певній мірі, забезпечують зустріч з мовою у неформальному контексті;

6) системи керування навчанням, такі як Moodle або Canvas, які можуть забезпечувати викладачам інструменти для організації навчального процесу, включаючи завдання, тести, обговорення та зворотний зв'язок зі студентами тощо;

7) штучний інтелект (ШІ), який відіграє важливу роль у вивченні іноземних мов, пропонуючи різноманітні інноваційні підходи та інструменти для ефективного навчання (онлайн переклад, створення текстів та вправ за тематикою курсу, спілкування за допомогою чат-ботів).

Сучасні вчені визнають, що учні, які використовують технології, більш активні та схильні до

автономного навчання (Demir, Yurdugül, 2013). Але для того, щоб правильно визначити які саме новітні інформаційні технології нам обрати для досягнення навчальних цілей, потрібно визначити які критерії вибору таких технологій потрібно врахувати, беручи до уваги особливості дисциплін, які викладаються. Основними критеріями вибору технологій для викладання або вивчення іноземної мови є наукова обґрунтованість, педагогічна спрямованість, адаптованість до конкретних цілей курсу, персоналізація, доступність, зручність використання, позитивний вплив на мотивацію учнів, наявність інструментів оцінювання прогресу засвоєння навчального матеріалу (Fullan, 2013).

Розглянемо декілька конкретних онлайн технологій, їх відповідність цим критеріям і доцільність використання для досягнення наших цілей. Однією із найпопулярніших технологій сучасного світу можна вважати штучний інтелект (GPT chat), який надає певні можливості як для учнів, так і для викладачів, завдяки простоті використання та можливостям швидко опрацьовувати текстовий матеріал. У нашому випадку, коли курсанти повинні засвоїти певний об'єм лексики за спеціалізацією та граматичний матеріал у обмежений час, залучення штучного інтелекту значно полегшує виконання такого завдання. Використання цього ресурсу зручне та просте, він враховує специфіку курсу (генерує тексти за фахом, здійснює переклад текстів, надає ключові терміни за визначеною тематикою). Він також пропонує академічні фрази, терміни та структури речень, що відповідають певному контексту, і, як наслідок, збагачують академічний словниковий запас курсантів. Цей штучний інтелект забезпечує зворотній зв'язок, робить процес вивчення мови індивідуалізованим та зручним. Таким чином, можна зробити висновок, що ця технологія відповідає водночас декільком основним критеріям і може бути ефективно застосована як на заняттях, так і під час самостійної роботи курсантів.

Іншим інформаційним інструментом, який набрав популярності, є використання мобільних додатків і інтерактивних онлайн платформ. Додатки та платформи для самостійного вивчення англійської мови можуть пропонувати різноманітні завдання та вправи, що задовольняють різні типи навчальних стилів, але не всі з них надають можливість опрацьовувати спеціальну термінологію. Так, наприклад, онлайн платформа Babbel, яка є досить ефективною для загального курсу англійської мови, не містить авіаційної термінології і не має можливостей для додання нового лексичного

матеріалу для опрацювання, тому вона не сприятиме досягненню усіх наших цілей, але може бути використана як допоміжний засіб. Водночас, відомий додаток Quizlet надає можливість курсантам створювати свої набори специфічної термінології та відпрацьовувати їх у автономному режимі. Завдяки інтелектуальним системам аналізу даних, програми можуть адаптувати зміст та темп навчання відповідно до індивідуальних потреб та прогресу кожного учня. Наприклад, деякі інтерактивні платформи спочатку пропонують тест для визначення рівня тих, хто навчається, потім надають матеріали відповідно цього рівня. Це відповідає критерію персоналізації навчання, підвищує самооцінку та мотивацію тих, хто навчається.

Одним із важливих прикладів ефективного застосування інформаційних технологій є Moodle, віртуальне середовище для керування процесом навчання онлайн. В умовах сьогодення, а саме, в умовах війни, коли у деяких регіонах нашої країни дистанційне навчання стає основною формою взаємодії викладача та учня, платформа Moodle відіграє величезну роль у освітньому процесі. Вона не тільки виступає джерелом інформації для учнів, але й надає величезні можливості для опанування навчальним матеріалом і проходження освітніх курсів, як у синхронному, так і асинхронному режимах. Викладачі можуть розміщувати різні типи навчальних та тестових матеріалів, додавати нові курси, завдання, тести. Це віртуальне середовище забезпечує можливість бачити власний прогрес, забезпечує постійний зв'язок з викладачем, надає можливість опановувати матеріал у зручний час. Ми маємо визнати, що ця система педагогічно спрямована та науково обґрунтована, забезпечує чітку систему оцінювання та ефективний зворотній зв'язок. Вона відповідає майже всім критеріям вибору інформаційних технологій для освітнього процесу, зокрема для навчання іноземній мові професійного спрямування.

Окремо зазначимо, що існує декілька проблемних пунктів як об'єктивних, так і суб'єктивних щодо застосування будь-яких

інформаційних технологій у освітньому процесі. До об'єктивних факторів ми можемо віднести поточну ситуацію в Україні (умови війни, проблеми в енергетичному секторі), коли будь-яка технологія у повній мірі не відповідає критерію доступності. Активному використанню інформаційних технологій перешкоджає залежність від технічних засобів, їх наявності та можливості використання у конкретних умовах, відсутність або повільна швидкість інтернету тощо. Суб'єктивними факторами можна вважати те, що немотивовані учні мають спокусу зловживати технологіями, використовувати їх для виконання тих завдань, які пропонуються для виконання без допомоги штучного інтелекту, комп'ютерного перекладача або інших інтернет сервісів. Така ситуація шкодить розвитку критичного мислення тих, хто навчається та, здібності запам'ятовувати інформацію (Cuban, 2001). І хоча викладач має ретельно оцінювати як переваги, так і можливі недоліки інтеграції сучасних технологій у процес викладання, надавати рекомендації щодо методів використання новітніх технологій (Lai, Li, 2011) остаточно відповідальність за свій успіх у процесі вивчення мови несе саме той, хто навчається (Geng, 2019).

Висновки. Підсумовуючи зазначене, можемо констатувати, що технології дійсно надають більш свободи та простору не тільки викладачам, але й тим, хто навчається. Основні мотиваційні переваги використання технологій в іноземній мові це більша автономія та індивідуалізація, розширені можливості спілкування, розвиток особистості, змістове навчання, міжкультурний контент та альтернативні форми оцінювання (Lamb, 2017). Однак, необхідно підходити до вибору новітніх онлайн сервісів ретельно, беручи до уваги їх рівень відповідності основним критеріям використання, навчальним цілям конкретного курсу з іноземної мови і, водночас, враховуючи недоліки та обмеження втілення новітніх технологій у навчальний процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дроздова В. В., Рудницька К. В., Росквас І. А. Інноваційні технології викладання іноземних мов в умовах зростаючого впливу технологій штучного інтелекту на освітні процеси. *Академічні візії*. 2023. Вип. 26. С. 1–16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/755> (дата звернення: 27.05.2024).
2. Леонтєва І. В. Chat GPT в освітньому процесі вищої школи: заборонити не можна використовувати. *Освіта та педагогічна наука*. 2023. Вип. 1. С. 13–23. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45620/> (дата звернення: 27.05.2024).
3. Хорошайло О. С., Кочергіна С. С. Використання штучного інтелекту для підвищення якості викладання іноземних мов у вищому закладі освіти. *Науковий часопис ННУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Вип. 93. С. 123–127. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/57/part_2/57-2_2023.pdf (дата звернення: 27.05.2024).

4. Cuban L. Oversold and underused: Computers in the classroom. *Harvard University Press*. 2001. P. 125. URL: https://www.academia.edu/25520848/_Larry_Cuban_Oversold_and_Underused_Computers_in_BookZZ_org_ (Last accessed: 30.05. 2024).
5. Demir Ö., & Yurdugül H. Self-directed learning with technology scale for young students: *A validation study. E-International Journal of Educational Research*. 2013. Vol. 3, № 4. P. 58–73. URL: https://www.researchgate.net/publication/258961990_Self-Directed_Learning_with_Technology_Scale_for_Young_Students_A_Validation_Study (Last accessed: 30.05. 2024).
6. Fullan M. Using Data in Leadership for Learning. *Cambridge Journal of Education*. 2003. № 33383-394. P. 33–36. DOI: 10.1080/0305764032000122023.
7. Geng S., Law K., Niu, B. Investigating self-directed learning and technology readiness in a blending learning environment. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2019. P. 12–16. DOI: 10.1186/s41239-019-0147-0.
8. Lamb M. The motivational dimension of language teaching. *Language Teaching. Language Teaching*. 2017. Vol. 50, № 3. P. 301–346. DOI: 10.1017/S0261444817000088.
9. Lai C., Li, G. Technology and task-based language teaching: A critical review. *CALICO Journal*. 2011. Vol. 28, № 2. P. 498–521. DOI: 10.11139/cj.28.2.498-521.
10. Pardi R. Impact of modern technologies on language learning. 2023. P. 4–12. URL: https://www.academia.edu/25113902/Impact_of_modern_technologies_on_language_learning (Last accessed: 30.05. 2024).

REFERENCES

1. Drozdova V. V., Rudnitska K. V., Roskvas I. A. (2023). Innovatsiini tekhnolohii vykladannia inozemnykh mov v umovakh zrostaiuchoho vplyvu tekhnolohii shtuchnoho intelektu naosvitni protsesy [Innovative technologies for teaching foreign languages under the conditions of the growing impact of artificial intelligence technologies on educational processes]. *Akademichni viziir*, 26. S. 1–16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/755> (date of access: 30.05. 2024) [in Ukrainian].
2. Leontieva I. V. (2023). Chat GPT v osvitnomu protsesi vyshchoi shkoly: zaboronyty ne mozna vykorystovuvaty. [ChatGPT in the Educational Process of Higher Education Institutions: You Can't Ban It You Can Use It]. *Osvita ta pedahohichna nauka*, 1. S. 13–23. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45620/> (date of access: 30.05. 2024) [in Ukrainian].
3. Khoroshailo O. S., Kocherhina S. S. (2023). Vykorystannia shtuchnoho intelektu dlia pidvyshchennia yakosti vykladannia inozemnykh mov u vyshchomu zakladi osvity. [AI as a tool for improvement of foreign languages learning in higher institutions]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 93. S. 123–127. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/57/part_2/57-2_2023.pdf (date of access: 30.05. 2024) [in Ukrainian].
4. Cuban, L. (2001). Oversold and underused: Computers in the classroom. *Harvard University Press*. P. 125. URL: https://www.academia.edu/25520848/_Larry_Cuban_Oversold_and_Underused_Computers_in_BookZZ_org_ (date of access: 30.05. 2024).
5. Demir, Ö., & Yurdugül, H. (2013). Self-directed learning with technology scale for young students: A validation study. *E-International Journal of Educational Research*, 4(3), pp. 58–73. URL: https://www.researchgate.net/publication/258961990_Self-Directed_Learning_with_Technology_Scale_for_Young_Students_A_Validation_Study (date of access: 30.05. 2024).
6. Fullan, M., Using Data in Leadership for Learning. (2003). *Cambridge Journal of Education*, 33(3), pp. 383–394. DOI: 10.1080/0305764032000122023.
7. Geng, S., Law, K., & Niu, B. (2019). Investigating self-directed learning and technology readiness in a blending learning environment. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, pp. 12–16. DOI: 10.1186/s41239-019-0147-0.
8. Lamb, M. (2017). The motivational dimension of language teaching. *Language Teaching*, 50(3), pp. 301–346. DOI: 10.1017/S0261444817000088.
9. Lai, C., & Li, G. (2011). Technology and task-based language teaching: A critical review. *CALICO Journal*, 28(2), pp. 498–521. DOI: 10.11139/cj.28.2.498-521.
10. Pardi, R. (2023). Impact of modern technologies on language learning, pp. 4–12. URL: https://www.academia.edu/25113902/Impact_of_modern_technologies_on_language_learning (date of access: 30.05. 2024).